

PATELLA LUXATION

av Agneta Ekman

Patella- vad är det?

Patellan hos djur motsvaras av vår knäskål och är belägen i den övre leden (leden ovanför hasleden) i djurets bakben. Luxation betyder ”urledvridning”, dvs patella luxation (PL) innebär att knäskålen hoppar ur sitt normala läge. Ett annat namn för detta tillstånd är patella upphakning. Det anses att PL kan dels vara medfödd, eller att sjukdomen utvecklas under ungdjurets tillväxt, och dels att PL kan uppstå genom en yttre skada. Det är okänt hur sjukdomen nedärvs men troligen är flera olika gener inblandade vilket gör att en viss genkombination leder till sjukdom. Symtomfria katter kan få avkomma med sjukdomen och vice versa. PL förekommer främst hos mindre hundraser men har mer och mer börjat uppmärksammas även hos katt. Vissa kattraser som abessinier, somali, devon rex och maine coon tycks vara mer drabbade än andra raser vilket också tyder på ärftlighet.

Symptom

De symptom som en katt med patellabesvär uppvisar beror på graden av PL (se nedan) samt eventuell förslitning av leden. Vanligast är att katten haltar pga smärta. Katten kan också hoppa jämfota med bakbenen eller dra upp ett drabbat bakben vid rörelse. Vidare kan katten röra sig mindre än normalt och undvika att t ex hoppa. Katten kan lära sig själv att ”knäppa” tillbaka knäskålen när den har hamnat utanför den fördjupning den normalt ligger i genom att stäcka ut bägge bakbenen rakt bakom sig ner den ligger ner. Ofta förvärras symptomen med tiden. Ibland uppträcks inte PL förrän hunden eller katten blir akut halt då den onormala belastningen i leden gör att ett korsband brister. Kattungar har normalt lösare knäskålar än vuxna djur och definitiv diagnos skall inte ställas förrän djuret har vuxit färdigt (även om en erfaren veterinär kan uppträcka PL tidigare än så).

Diagnos

Knäskålen kan hoppa ur sitt läge åt två olika håll och det vanligast hos katt är medial patella luxation, dvs att knäskålen flyttas ur sitt läge mot insidan av benet. Tillståndet diagnostiseras av veterinär

som manipulerar leden för att få en god uppfattning om patellans rörlighet. Även röntgen kan användas som hjälpmedel för att bedöma sjukdomens svårighetsgrad. Åtminstone hos hundar anses att en felaktig ställning av bakbenen kan medverka till uppkomsten av PL, då t ex hjulbenthet ofta ses tillsammans med PL. Det är oklart över liknande samband hos katt. Vanligt är att bägge bakbenen drabbas även om det ena benet kan vara värre därän. För både hundar och katter indelas PL i olika svårighetsgrader :

- Grad 0** – normal knäled
- Subgrad 1** – lös knäskål som stannar i normalt läge
- Grad 1** – knäskål som kan fås ur läge men som spontant återgår till normalt läge
- Grad 2** – knäskål som ibland kommer ur läge men för det mesta återgår till normalt läge
- Grad 3** – knäskålen är ur läge men kan placeras rätt
- Grad 4** – knäskålen ligger permanent ur läge

(Definitionen av de olika graderna varierar något i litteraturen.)

Förekomst

Hur vanligt är PL bland våra abessinier och somali? Det finns inga publicerade studier av slumpmässigt valda katter som undersöks med avseende på PL. Däremot finns det en artikel som redo visar sambandet mellan höftledsfel och PL där uppfödare som misstänkte att deras katter kunde ha problem med bakbenen har låtit undersöka sina djur (J Am Vet Med Assoc 215(1):40-45, 1999). I denna studie var abessinierna överrepresenterade tillsammans med bl a devon rex. Dessa raser hade dessutom svårare grader av PL. Ingen av de undersökta katterna med grad 1 uppvisade några symptom och ej heller alla katter med grad 2 och 3. Ingen av de 78 undersökta katterna hade grad 4. Ett svagt samband hittades mellan förekomsten av höftledsfel och PL, dvs det var vanligt att en katt hade bägge sjukdomarna. Fortsatta studier med ett större antal slumpmässigt valda katter av varje ras behövs för att kunna dra några säkra slutsatser om frekvensen av PL hos

abessinier och somali.

Behandling

PL kan korrigeras med hjälp av ett kirurgiskt ingrepp och de allra flesta djur får en förbättrad funktion av benet genom detta. Vad som avgör om en operation skall utföras bestäms av hur mycket katten haltar, vilken grad av PL som föreligger, kattens ålder och eventuell förekomst av andra ortopediska problem. T ex skall en katt utan symptom men där en lägre grad av PL uppträcks vid undersökning av knäleden inte opereras. Vissa hävdar att en tidig behandling kan förhindra ledförslitningar medan andra anser att det inte går att förhindra en sådan utveckling. Den vanligaste metoden för att få patellan att ligga kvar i sitt normala läge är att fördjupa den fåra som patellan löper i samt att stabilisera intilliggande vävnad. Det finns dock inga studier som visar utfallet för drabbade katter med eller utan operation. Vidare kan man tänka sig att en katt i god kondition har en stabilare knäled och att det kan vara av godo att hålla sin drabbade katt någorlunda slank för att minska belastningen på leden. Smärtstillande medel brukar inte ges till katt under längre tid då katter är biverkningskänsliga samt att vissa medel har ovanligt lång halveringstid hos katt vilket kan leda till upplagring av medlet i katten och förgiftningssymptom.

Avel

Även om den direkta orsaken till PL inte har blivit fastställd rekommenderas att inte använda djur med diagnostiserad PL i aveln. Uppfödare har rätt att belägga kattungar med PL med avelsförbud. Maine coon katter i Sverige har problem med höftledsfel som också är en polygenetisk sjukdom och som kan tänkas ärvas från föräldrar till avkomma på ett liknande sätt som PL. Eftersom avelsbasen är ganska liten för maine coon i vårt land används katter med lägre grad av fel i höftleden i aveln. Den statistik som förs visar tydligt att avkomor till föräldrar med normala höfter i genomsnitt får bättre resultat vad avser höfterna än avkomor till föräldrar som inte är testade. Det är sannolikt att detta även gäller våra raser och PL.